

## ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ ДЕСЯТОГО РОКУ ВІЙНИ

**Заречна А. О.**

*студентка II курсу педагогічного факультету*

*Науковий керівник: Романюк О. В.*

*кандидат філософських наук,*

*доцент кафедри філософії*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

*м. Київ, Україна*

Сучасні здобувачі освіти в Україні формують свої ціннісні орієнтири в умовах багаторічного воєнного конфлікту, який спричиняє загострення екологічних проблем. Методи і засоби ведення агресором війни мають безпосередній вплив на довкілля. Наприклад, спалені гаї будуть відроджуватись не одне десятиліття, а тварини, які загинули у пожежі, напевне вже й не відродяться. Також, підривання дамби Каховської ГЕС завдало непоправної шкоди флорі й фауні місцевості. А знищені лісосмуги навкруги сільськогосподарських полів більше не вберігають від вітру прошарок гумусу. Це та інше формує перед українським суспільством, зокрема молоддю, нові виклики та потребу переосмислення ставлення до середовища свого існування – природи. Цінності студентів та школярів тепер мають містити не лише те, що впливає на їх особистісний розвиток і власний добробут, а й відповідальність за збереження й відновлення екосистеми України. З урахуванням наявності в більшості регіонів України дистанційної й змішаної форм навчання постає питання про шляхи формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти в контексті екологічних проблем, спричинених війною.

Мета роботи полягає в аналізі деяких ціннісних орієнтацій сучасних здобувачів освіти в контексті екологічних проблем України десятого року війни.

Аналіз попередніх досліджень. У вітчизняній науці питання цінностей було висвітлено в різних галузях, зокрема у філософії (О. Дробницький, С. Попова, Л. Столович, В. Тугарінов та ін.), соціології (А. Здравомислов, В. Оссовський, А. Ручка, В. Ядов та ін.), психолого-педагогічній (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.) літературі тощо.

Також, змінам у ціннісній сфері особистості в умовах криз приділяють увагу зарубіжні науковці, зокрема Р. Дарендорф, А. Маслоу, М. Рокич, В. Франкл, Л. Хорлінг, Ш. Шварц та інші.

Костирко С. підкреслює, що «у період криз цінності молоді зміщуються в бік солідарності та соціальної відповідальності» [1]. На початку дослідження ми хотіли під виразом «ціннісні орієнтації» розуміти систему установок, які регулюють поведінку людини в оточуючому середовищі. Але дане визначення не відобразило кількох важливих аспектів, а саме: момент усвідомленості певних цінностей як пріоритетних для виживання і життя; момент наділення цих цінностей статусом стратегічних життєвих цілей, а не як загальних світоглядних орієнтирів в принципі.

Натомість під виразом «екологічні проблеми» ми розуміли не увесь спектр проблем, спричинених впливом людини на природу, а саме тих, які з'явилися в Україні за останнє десятиріччя перебігу війни рф з Україною і спричинених саме воєнними діями, в результаті яких масово гинуть тварини і рослини, зокрема рідкісні, забруднюються повітря і вода, руйнується або втрачається плідний ґрунт.

Згідно з дослідженням Куриленко І. «війна значно посилює рівень забруднення природних ресурсів», що призводить до екологічної катастрофи [2].

Для нашого дослідження важливим є уточнення ще одного виразу, а саме, «сучасний здобувач освіти», яке має певну особливість: тривала дистанційна освіта, доступ до світової мережі і безперервного потоку цікавого контенту формують покоління, яке може комфортно жити майже не перетинаючись із природою, а отже природа не представляє для них апріорної цінності. Відповідно до теорії поколінь (див.: Ніл Гоув, Вільям Штраус) сучасними здобувачами освіти є так звані зумери, міленіали та альфи. При чому зумери народжувалися у «голодних 90-х», їх батьки утримували родини за допомогою дач, содових діляниць, а отже цінність природи, екології вони розуміють з власного досвіду. На долю міленіалів дісталась нестабільність початку 21 століття, коли в Україні продовжували відбуватися політичні потрясіння зі зміною владної еліти та напрямку розвитку держави. Міленіали від народження чули про демократичні цінності, толерантність, багатогранність і розмаїття світу. Вони зростали на фільмі Люка Бессона «Дім: історія планети» і знають, що промисловість, її виробничі потужності шкодять планеті Земля. Натомість, альфи – це сучасний здобувач освіти, на чюю долю припав COVID-19, нові електронні технології, соціальні мережі, потокові медіа, війна. В замкнутому просторі, в якому проходить важливий етап формування їх особистості, не втрачається зв'язок зі світом, але світ представляється

і сприймається їм інакше. Ми припускаємо, що для них гаджет і доступ до мережі представляють більшу цінність ніж похід у парк, на річку, зоопарк тощо. А спостереження демонструє, що обов'язок і відповідальність у них заміщується / замінюється на хочу / не хочу, цікаво / не цікаво.

Для зумерів і міленіалів, на наш погляд, виявляється цілком достатньо традиційних методів знайомства з цінностями. Для здобувачів освіти покоління альфа виникає необхідність пошуку нових підходів і шляхів, зокрема щоб донести важливість екологічного добробуту, збереження природи і її ресурсів.

На цьому етапі дослідження нами було проведено пілотне опитування здобувачів освіти 2 курсу (вікова категорія міленіалів і зумерів) Українського державного університету імені М.П. Драгоманова (УДУ) спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» у кількості 74 особи, що становить 100% респондентів та 86 здобувачів освіти 1–2 курсу (вікова категорія покоління альфа). Відокремленого структурного підрозділу «Оптико-механічний фаховий коледж Київського національного університету імені Тараса Шевченка» (ВСП ОМФК КНУ), що дорівнює 100% опитаних.

У здобувачів освіти запитали про те, чому вони нададуть перевагу при організації холодного осіннього вечора. Відповіді міленіалів і зумерів розподілились наступним чином: прогулянці у парку – 13%, серфити мережі – 2%, робити домашнє завдання – 34%, переглянути фільм – 21%, здоровий сон – 30%.

Натомість відповіді альфа розподілились так: прогулянці у парку – 10%, серфити мережі – 33%, робити домашнє завдання – 21%, переглянути фільм – 17%, здоровий сон – 19%.

Отже, залюбки проведуть вечір із гаджетом у рука 2% міленіалів і 33% альфа.

Далі нами було проведено ще одне пілотне опитування зумерів але з різних соціальним навчальних закладів: група 2 курсу спеціальності «Початкова освіта» УДУ у кількості 20 осіб та колишні однокласники у кількості 5 осіб (навчаються у інших навчальних закладах), що разом становить 100% опитаних. Пілотне опитування дало змогу виявити основні ціннісні орієнтири молоді та їхнє ставлення до екологічних проблем, зокрема тих, що виникають у зв'язку з війною. Так, обидві групи опитаних відзначили, що: навчатися в умовах постійних тривог і переживань для студентів вкрай складно – 100% відповідей; звуки сирен, часті перебування в укриттях і загроза обстрілів значно ускладнюють зосередження на навчанні – 100% відповідей; багато студентів змушені переривати заняття, шукати безпечні місця або переживати за своїх близьких, що збільшує відчуття тривоги

і постійного стресу 100% відповідей; відсутність стабільного доступу до електрики та інтернету під час обстрілів обмежує можливості для дистанційного навчання, що впливає на якість засвоєння матеріалу та обмеженість часу на його опрацювання – 100% відповідей.

Інші результати опитування демонструють наступне: 45% здобувачів освіти вказали, що екологічні проблеми є для них одним з основних пріоритетів; 55% висловили бажання брати участь у природоохоронних ініціативах; 35% респондентів відзначили важливість патріотизму та захисту національних інтересів у контексті екологічної відповідальності; 65% вказали на бажання відновлювати і зберігати українське довкілля як частину внеску у перемогу та післявоєнне відродження країни;

50% відчують особисту відповідальність за відновлення екологічного стану України; 50% вважають за необхідне впроваджувати власні екологічні звички для покращення ситуації.

Висновки. Дослідження виявило, що ціннісні орієнтації сучасних здобувачів освіти питомо відрізняються залежно від вікової категорії та історичного періоду, у який формувалась їх особистість. Екологічні проблеми значно впливають на ціннісні орієнтири здобувачів освіти категорії зумерів і міленіалів, формуючи в них почуття відповідальності за довкілля. Вони усвідомлюють важливість екологічних питань у контексті війни і прагнуть брати участь у їх розв'язанні. Водночас, здобувачі категорії альфа потребують пошуку інноваційних підходів для «пророшування» в них сприйняття природи та екології як цінності, необхідної для їх життя.

### **Література:**

1. Костирко С. Формування ціннісних орієнтирів молоді: виклики сучасності. Київ : Наукова думка, 2021.
2. Куриленко І. Екологічні наслідки війни в Україні. Харків : Право, 2022.